

Megújít vagy rombol?

VISSZHANG - LXVII. évfolyam, 50. szám, 2023. december 15.

Az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat élére májusban kinevezett új elnök, Gulyás Balázs rendkívül aktív, rövid idő alatt számos változtatást kezdeményezett. A „brandépítés” jelszavával megváltoztatta a hálózat nevét: először Magyar Kutatási Hálózatra (MKH), legújabban pedig annak angol rövidítését (HUN-REN) kell használni Magyarországon is. Új képlet alapján osztotta fel az MTA-tól 2019-ben elkobzott hálózathoz tartozó kutatóhelyek között a költségvetési támogatást. A kérésére nemrég benyújtott törvénytervezet szerint pedig ezentúl nem a „HUN-REN” Irányító Testülete, hanem egyedül ő döntene a kutatóközpontok és önálló intézetek átszervezéséről, megszüntetéséről és újak alapításáról.

A költségvetési támogatás felosztása során használt képletről az *ÉS* hasábjain értesülhettek az – akkor még – MKH alkalmazottai: „Miután az előző (még az ELKH-éra alatti) vezetés meghatározta a mutatókat, és az intézetek-központok ezek szerint teljesítették a feladataikat, kiderült, hogy az utolsó lezárt évet, azaz 2022-t most újraszámolták, és a nemzetközi pályázati, valamint az innovációs eredményességet külön-külön az eddigi 10-10 helyett 25-25, a minősített kutatók számát és a tudományometriai mutatót 40-40 helyett 15, illetve 25 százalékkal vették figyelembe, továbbá a Web of Science (WoS) nemzetközi adatbázisban számontartott hivatkozásokat derült égből bevezetve 20 százalékkal pontozzák” (Kenesei István: *Régi történetek új fényben*, *ÉS*, 2023/45., nov. 10.).

Ha valóban így történt, akkor ez több okból is elfogadhatatlan. Nyilvános előadásaiban Gulyás Balázs is többször hangsúlyozta, hogy pusztán mutatószámok alapján helytelen bármilyen kutatóhely értékelése: a legjobban kiválasztott mutatószámokra támaszkodó mérés sem értékelés, az értékelésnek minőségi szempontokat is figyelembe kell vennie, és erre csak az adott kutatási területet jól ismerő, kiváló kutatók képesek. Ebből az is következik, hogy figyelembe kell venni az adott kutatási terület sajátosságait: mik az érdemi publikációs formák és a jelentős eredmények, melyek a fontos publikációs csatornák, a publikációkat és a hivatkozásokat mely adatbázisokban lehet pontosan nyomon követni (például Scopus, WoS, vagy egyik sem), mennyi időt vesz igénybe a kutatás, majd az eredmények közzétevése stb.

A költségvetési támogatás felosztására használt Gulyás-módszer minden fontos alapelvet megsért. Nem értékelés, hanem mechanikus mérés az alapja. Már ez is elég ahhoz, hogy elfogadhatatlannak nyilvánítsuk, elutasítsuk.

De jutott bőven hab a tortára.

Egyetlen év mutatószámaira támaszkodik – amiket ráadásul utólag határoztak meg –, és a képlet nem veszi figyelembe az egymástól nagyon eltérő kutatási területek – az ún. élő és élettelen természettudományok, a humán és társadalomtudományok – sajátosságait. Csak egy triviális kérdés: a magyar történelem és kultúra fontos kérdéseit kutató bölcsészek milyen nemzetközi pályázatokon indulhatnak?

Az „innovációs eredményesség” fogalma pedig egész egyszerűen nem értelmezhető alapkutatóintézetek esetében. Az Eurostat és az OECD közösen kidolgozott definíciója szerint – amit minden EU-tagországban kötelező alkalmazni, Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal így készíti az innovációs felméréseket – az innováció a vállalkozások tevékenysége, az alapkutatóintézetek pedig nyilvánvalóan nem vállalkozások. Egy kutatóintézet bizonyos kutatási eredmények gazdasági hasznosítására alapíthat – egyedül vagy vállalkozásokkal közösen – egy vállalkozást, és annak az „innovációs eredményességét” már lehet értékelni. Ha netán a szabadalmakra gondoltak volna a

mutatószám kiötlői, nekik illene tudniuk, hogy egyrészt a szabadalmak nem innovációk, másrészt viszonylag kevés kutatási eredményből lehet szabadalom, még azokon a kutatási területeken is, ahol egyáltalán szülehetnek ilyen eredmények. Nagyon sok kutatási területen ez egész egyszerűen lehetetlen.

Az új képlet alkalmazása több kutatóközpontot 5 és 12,5 százalék közötti elvonással sújt, ami miatt egy-egy helyen többtucatnyi kutatót kell elbocsátani; mehetnek a levesbe.